

"سوالکەرەکانی سەر بەستی"

"شیرزاد حەسەن"

لەو هەتەى هەين پەيوەندى نىوان ئىمەى كورد لەگەل عەرەب و فارس و تورك پەيوەندييەك بوو كە سنوورەكانى نىوانمان سنوورى مەرگ و خوین بوو، گەرەترين درۆ ئەو بوو كە ئىمە لەگەل ئەواندا براين ، برايهتى بريارىك نىيه لەناو ئەو مێژووو درۆزنەدا بوونى هەبووبى ، مێژوويەك كە جگە لە زمانى شمشير و بارووت هيجى دىكەى نەزانىو، مێژوويەك كە حوكمىكى " كەلەگايى " بەوان بەخشيوه و بۆتە حوكمىكى پيرۆز و خواھانە، ئەوان هەميشە رۆلى ئاغا و بەگلەر و ئىمەش رۆلى مسكين و پالە و سەپانمان بينيو، ئەوان سەردار و ئىمە كۆيلە ، ئەوان دەسلەلتدار و ئىمەش ژير دەستە، ئەوان پتر لە هەزار سالە بە كەلتوورىكى خويىناوى خويانەو سوارى كەلتوورى ئىمە بوون و چيمان هەبوو لىيان سەندين و بە زەبرى شمشير و باج و خەراج مێژوويەكى زۆلى خويان كرد بە مێژووى زال بەسەر ئىمەدا كە نەو دواى نەو بوو بە ميراتىكى وا تۆكمە و دامەزراو كە رۆحى ھەر ھەموومانى داگير كرد، لەناووە تا ناوەرۆك ، ژيانى فەرھەنگى و ئەخلاقى ئىمە بەو رەنگە رەشە تا ئەمەرۆكە رەنگ رپژ كرا، تا ئىستا وەك پىويست بە رۆشنى و بە فكرىكى ئازاو تيرەو تەنھا ژمارەپەكى كەم باسى لە ويرانكردنى ئەو كەلتوور و ميراتە رۆحى و ئەخلاقى و فەرھەنگىيەى خۆمانى كردوو كە بە دەست عەرەب و عەجەم و توركەو سەدەھا سالە لەگەل مەرۆقەكانيدا ورد و خاش و ويران دەكرى و لەناو دەبرى ، رەنگە گروپى " رەھەند " پيشەنگى ئەو كاروانە بووبىت لە تەك چەند نووسەرىكى دىكەدا ، لەو هەتەى هەين جى مەيدانى جەنگ بووين ، جارىك ئيمپراتورىيەتى عوسمانى و جارىك سەفەوى و جارىكيش ئيمپراتورىيەتى لم و بىابان و شمشيرى عەرەبە بەناوى (غەزەوات و فتوحات و ئەنفال) دەو نەك ھەر چوار لەت ، بەلكو ھەزار لەتمان دەكەن ، كەچى تازە بە تازە سەركرەكانى كورد

دلداری لهگهڵ عمامه بهسهرهكان دهكهن كه بروايان نيهه ئيمه به واقعي لهوان
 جيا بووينهتهوه، ئهو ديواره ئهستورهي كهوتوته نيوان ئيمه ههلمان نهچنيوه، له
 پرووی سياسي و ئهخلاقى و سايكۆلۆژييهوه ئهوان ههليانچنى و دروستيان كرد،
 جاريك له رپى ئايدۆلۆژيای حيزبهكانهوه، جاريك له رپى مهزههبهوه، بۆچى
 سياسهتبازهكانى خۆمان فيرمان دهكهن كه ئهو دهستهى نهتوانين بيبرين ، مهرحه
 ماچى بكهين ؟ كهى تيددهگهن كه گوناوه نهوهى تازه لهسهر ئهو بهها و كهلتوره
 ههلا ههلايه پهروهرده بكهين، كهلتوورپك كه جگه له ژير دهستهيى هيچى بۆ ئيمه
 بهجينههيشت ، كهلتوورپك كه ئهگهر ئهمرۆشى ههبي ئايندهى نيهه ، كهلتوورپك
 كه له ههموو دونيادا جيگهى گومانه؟ تا كهى فيرى ئهوهمان دهكهن ئهوان (سادى)
 و ئيمه (ماسۆشى) بين؟ بۆ دهبي سوالكهراوه لهبهر قاپى ئهو پياوه گرگن و
 چكۆلانهدا چاوهرپى تيكهيهك نان و كهميك له ئازادى بين ؟ ئازادى ئيمه ههر لای
 خۆمانه گهر سهكرده و حيزبهكان فيرى بهندهواری و كۆيلهبوونمان نهكهن، ئهوانه
 كى بوون كه له بهغدا دانيشتبوون و ناويان (ئهنجومهنى حوكمران) بووه و كهچى
 سى لهسهر چواريان تهوقه لهگهڵ ژنه حوكمرانهكانى تهنهشت خويان به (حهرام)
 دهزانى؟ من بۆ خۆم تهريق دهبمهوه دهستوورى ولاتيك لهدهست ئهوانهدا بى و قسه
 لهسهر چارهنووسى من بكهن، من دلنيام حوكمى درندانهى سهدام ئهوانهى كرد به
 حوكمران و پياوى فاميده و شوپشگير ، دهنه گهر فروكه و زرى پۆش خومپارهى
 سهداميان ههبي، ههركيز ئهوهنده پاك و تهميز نابن، ئهوان كين كه به من بلين
 چون بريم و چون بير بكهمهوه؟ من مهرگم پى باشتره له گويگرتن له كۆمهليك
 حوكمرانى سهردهمى بهرد و قامچى و شمشير كه ئيستا قهناعهتيان وايه كه ژن
 مروفيكى پله دووه، ئهوان جگه له ياساى چهوساندنهوه و فرت و فيل و دروى
 سياسهت و پهيمان شكاندن هيچى ديكه نازانن، ئهوان كه ئهمرۆكه بى كهلبه و
 ددانن هى ئهوهيه كه تهواوى دهسهلاتهكهيان قورغ نهكردوه، ئهگينا زور بهوهفان
 لهگهڵ شمشيرهكانى باوك و باپيرانيان ، ئهوان ئيستاش قهناعهتيان وايه كه ئيمه

كوردە كافرهگانين و ئەوانيش ئالاهەلگر و ميراتگري ئەسحابەكان و غەزا و فتوحات و ژن و مەر و فەرشي و مريشك بەتالانبردن و ئەنفالکردن، ئەوانە ئیستاش بپروايان بە پياو سالاری و نیرسالاری وعەگال سالاری و شمشیر سالاری هەيه و منی كورد بە (می) دەزانن و خۆيان بە (نیر) دەبينن، چونكە خۆيان كۆمەئیک بوونەوهری ملکهچ و كۆيلەن، خۆيان لە ناوہوہ بەندەوار و چەوساوەن، سەر دەستەیی ئەوان لە پرووی سياسیيەوہ بەسەر ئیمەدا لەوہوہ نەهاتوہ کہ ئەوان میللەتی هۆشمەند و بەتواناترين لە ئیمە، بەلکو بە حوکمی ئەو جوگرافيا لەت و پەتەي خۆمان و دەرکردنمان لە میژوو وای کرد کہ ئیمە کۆلۆنياالکراوی عەرەب و عەجەم و تورک بين ، میللەتیکی نکۆلی لیکراو بين (ئیسماعیل بيشکچی) وتەنی رۆژ هەلات و رۆژئاوا دەستیان تیکەل کرد تاوہکو ئیمەلەسەر ئاستی جیہاندا گەورەترین غەدری میژوويمان لی بکری و تا بە ئەمپرۆکەش دەگات ئیمە هەر کۆیلە و کۆلۆنی (موستەعمەرەي) نیو دەولەتان بين کہ رۆژگاری ئەو ستەمە سياسیيە دەگەرپیتەوہ سەردەمی پاش جەنگی جیہانی یەکەم و لە دوا قوناغیشدا کوردستان بە خاک و خەلکەوہ لە پەیماننامەي(لۆزان) دا وەك عيسايەکی تەنيا لە خاچ درا ، لە راستیدا ئەگەر بە زمانی سياسەت قسە بکەين ئەوہ کورد لە دواي جەنگی جیہانی یەکەمەوہ و کردنی ولاتان بە کۆلۆنی لەم ناوچەيەدا وای کرد کہ کورد بەختی ئەوہشی نەبی کہ وەك ئەردەن و عیراق و سوريا کۆلۆنی بی ، بەلکو بو بە چەندین (لەتە خاک) و هەر لە تەخاکيکی بە ولاتیکەوہ پەرچ کراو لکیندرا، هەر لەو ساوہ تا بە ئەمپرۆ دەگات ئیمەي کورد کەوتینە ژیر دەستی چەپەلترین جوړ لە (ستەمی رۆژەهلاتی) کہ ستەمی تورک و عەرەب و عەجەم و بگرە لە پيش هەموویانەوہ ستەمی (بلۆکی سوور) لە ژیر پاژنە ئاسنینهکانی گەورەترین دکتاتۆری سەدەي بیستەمدا کہ خودی (ستالین) بوو، کہ لە سەردەستی ئەو دکتاتۆرەو لە دواي شۆرشى سوور کورد پەرتەوازە و دەر بەدەر کراو بەسەر نو (9) کۆماری سۆفیەتی ئەوسادا دابەشکران، ئیدی لەو رۆژگارەوہ تا هەنووکە ئەوان لە

ناو ئەو مېژووو درۆزن و بەزۆر سەپیندراو و نایەكسان و خویناوییه‌دا سته‌م ده‌كەن و رۆلى (نیر) دەبینن و ئیمەش رۆلى (مى) مان پى رەوا بینراوه، رۆلى (نیر) و (مى) بەو مانایه كه مېژووی کوپر و سته‌مكار دروستی کردوو، مېژوویه‌ك كه هەر هه‌مووی ده‌ستکردی پیاوه و (نیر) تیايدا سەردار و سوپا سالاره، كه‌لتوریكه كه (ژن) تیايدا ده‌ركراوه وه‌ك (ئیمه) ی كورد ، كه‌لتووریكه كه سەر له به‌ری جیگه‌ی گومانه چونكه به‌ زمانی پیاو و له به‌رژه‌وه‌ندی پیاودا نووسراوه، كه‌لتووریكه شایسته‌ی جوړیك له هه‌لوه‌شاننده‌وه‌یه، گەر كه‌مه‌كی واز له گه‌مه‌ی سیاسه‌ت و دیپلوماسیه‌ت بینن، رەزآمەندی سەر‌كرده و حیزبه‌كانی ئیمه به‌و واقیعه‌ی كه‌ وای کردوو ئیمه تا ئەبه‌د چاوه‌رپی بین ده‌سه‌لاتدارانی عه‌ره‌ب دان به‌ بوونی ئیمه‌دا بینن، هه‌مان هه‌لویستی زه‌بوونی و شه‌رمی ئیمه‌یه كه‌ رۆلى ئاغا و سەردار و پیاو ده‌ده‌ین به‌ ده‌سه‌لاتدارانی به‌غدا خو‌شمان ده‌كه‌ین به‌ كۆیله و خزمه‌تكار و وه‌ك ئەو ژنه به‌سته‌زمانانه‌مان لی دیت كه‌ چاوه‌رپین پیاوه‌كانی ئازادی و سه‌ربه‌ستیان به‌ده‌نی كه‌ شتی وا مه‌حاله، هیزی زۆرینه له‌وه‌دایه كه‌ ده‌توانیت دان به‌ مافه‌كانی كه‌مینه‌دا بنیت، وه‌ك چۆن جوانی پیاویکی ئازادیخواز له‌وه‌دایه كه‌ ده‌توانی به‌و په‌ری ر‌ه‌ه‌اییه‌وه سه‌ربه‌ستی بدات به‌ ژن و خوشك و كچ و دایکی ، به‌لام پیاویکی گرگن و ترسنۆك و كۆیله هه‌رگیز ناتوانی ئازادی بدات به‌و ژن و كچانه‌ی ده‌ور و به‌ری ، چونكه دواچار كۆیله ناتوانیت سه‌ربه‌ستی به‌ كۆیله‌یه‌کی دیکه به‌خشیت، عه‌ره‌ب و تورك و عه‌جه‌م كه‌ ده‌بنه كاره‌كته‌ری سیاسی چونكه له‌ خودی خو‌یا‌ندا كۆیله‌ن ، مه‌حاله ئازادی بو كورد به‌ هه‌ق و ر‌ه‌وا بینن، سو‌ال‌كردنی سه‌ربه‌ستی له‌ ده‌سه‌لاتدارانی ئەو سی ولاته ئەو په‌ری به‌سته‌زمانی و گیلویه ، ئەوان هه‌میشه له‌و مېژووو زۆل و درۆزنه‌دا خو‌یان به‌ (بكه‌ر) و ئیمەش به‌ (به‌ركار) داده‌نین، ئەوان هه‌میشه بانگه‌شه‌ی ئەوه ده‌كەن كه‌ یه‌ك دونیا شت و به‌های پیرۆزیان هه‌یه كه‌ به‌ زۆر به‌سه‌ر ئیمه‌دا سەپیندراون كه‌ ده‌بی به‌ پیرۆزیان بزانیان و هه‌رگیز گومانیان لی نه‌كه‌ین ، كه‌چی زۆریك له‌و به‌ها و شتانه‌ی ناو مېژووی عه‌ره‌ب و تورك و عه‌جه‌م

جیی پرسیارن و شیایو ئه وهشن که به چاویکی ره خنه گرانه وه سهیر بکرین و قابیلی گومانی گه وره و هه لوه شانده وهن، ئه وهشیان هه ر حوکمیکی نیړسالارییه که فه رمان دهرده کات و ئه وهی که به ژماره که متره و هیزی سهر بازی ئه وتوی نییه ، ده بی فه رمانه که جیبه جی بکات، به (نیړ بوونی) داگیر که رانی کورد له بوونی هیزیکی سهر بازی پر له چه ک و جبه خانه دا خو دهنوینی ، نه ک له بوونی کومه ئیک به های فیکری و رۆحی ئه خلاقی ، هیزی ئه وان وا به سهر نووکی شمشیره وه وه ک خویان دانی پیدا دهنین، به وهرگرتنی دۆخی (میبوونی) ئیمه له به رده می ئه واندا ته نها له وه دایه که خاوه ن ئه وه هه موو توپ و تانک و فرۆکه و سهر بازه زوره نین، به تایبه تی که له میژوودا یه که م تیکشکانی (می) له به رده می (نیړ) دا دوا ی دۆزینه وهی ئاسن و برۆنز بوو، دوا ی دروستکردنی چه ک و پهیدا بوونی جه نگاوه ر و چوون رووه و کوشتارگاگان و داگیر کردنی خاک و به دیل گرتنی خه لکی دیکه بوو، له هه ر قوناغی کدا داگیر که ران له گه ل ئیمه دا دانیشتن، پتر گه مه ی سیاسه ت و دیپلوماسیه ت و فریو و هه لخه له تانندن بووه، نه ک گه مه ی ئازادی و ریکه وتن، له وه پیچه دا که کورد توانیویه تی هیز و توانای به رگری بنوینی و ته نها ئه وکاته له ری پی گفتم و گووه ته قه للای داوه ماف و هه قیک دهسته به ر بکات ، که مترین داوا ی ئازادی، ئه وهش ته نها ئه وه کاته بووه که وه ک جه نگ و کوشتار له به رده م به رگری ئیمه دا هیلاک و ماندوو بوون، هه ر (مفاوه زات) یک پشووی نیوان جه نگه کان بووه، ئه گینا قه ت بر وایان به گفتم و گو نه بووه، ئه وان به دریژیایی سه ده ها سال فه رمانی خویان به پیرو ز زانیوه و که مترین داوا و هه لگه رانه وه و گومانی ئیمه ش بوته کوفر و له ری لادان و خیانه تی نیشتمانی، له هه ر ته نگانه یه کی سیاسی و چاره نووس سازدا په نایان بو کورد بر دووه و به ئینی ئازادیان پیداوین ، که سهر که وتوون، یه که م شت که کردوو یانه هه لواسین و له ناو بردنی ئیمه بووه، میژووی ئیمه له گه ل عه رهب و تورک و عه جه م میژووی قه ناره و په یمان شکاندن و شه ره دریژ و خویناو ییه کان بووه، هه میشه چ سهر که وتوو بووبن و چ ژیر که وتوو، ئاهه نگه کان یان به مه رگی

ئىمە رازاوتر بوو و شكستهكانيشيان به تۆله كردنهوه له ئىمه كۆتايى هاتوو،
سەركرده و شۆرشگيرهكانى كورد يان له ژيىر پهتى سىداره مردن يان له تاراوگه،
ئەوان خۆ به سەردار و سىبەرى خودا دەزانن و ئىمەش به كۆيله و بەندهوار ، ئىمه
بۆ هەميشه دەبى ملكه چى فهريمانهكانى ئەوان بين و جگه له (بهئى) چاوهريى
هيچى ديكه مان لى ناكەن ، ئەوه نيىرە كه مى له ناو ميژوودا دەردهكات ، هەموو
هيژه رۆحى و مادىيهكانى بهكار دىنى تا جاريكى ديكه دەرگاكانى لى دابخات و رى
نەدات هاوشانى (ئەوى نيىر) بكەر و كارا بى ، هەمان ئەو دۆخهيه كه پهيوهندى
ئىمه لهگەل عەرهب و تورك و عەجەم رەسم دەكات ، هەموو (نەخىر) يىك به واتاى
هەلگەرانهوهيه له ياسا پيروژهكانى ئەوان كه سزاكهى جگه له كوشتن هيچى ديكه
نييه ، هەمان پهيوهندى ناشيرين و ناجورى (نيىر- به - مى) يه ، ئەوى
دەسهلاتدار و نيىر لەسەر بچوكترين گوناھ دەتوانيت زيندانەكان به من و تو پر
بكاتەوه، بيرمان نەچيت هەموو زيندانەكان دەستكردى نيىرينەن ، زيندان دەكرى
بەنديخانه بى يان پانتايى ژوور و مالىك كه تيايدا (نيىر) ئەوپەرى دەستهلات
دەنووينى ، ئەوى نيىر دەتوانيت كهى كهى كرد ميهرەبان بيت و كهى كهى كرد
دلرەق بيت ، ئەوى نيىر دەستهلاتدار دەتوانى جوگرافياى بوونى من دەستنيشان
بكات، هەر ئەويشه دەتوانى كه هيچ جوگرافيا و ميژوويهكم پى رەوا نەبينى ، له
باشترين حالەتدا من - ي كورد، هەنووكه و ليىرە، هەلى ژيانەوه و مانەوهه هەيه
بهو مەرجهى كه پابهندى جوگرافيا و ميژووى ئاگاكانم بم (هەلبەت به ئاغا
بوونىك كه بەزەبرى هيىز بەسەر مندا يان ئىمهدا سەپيندراوه) هەموو چەشنە
بىركردنهوهيهك له جوگرافيا و ميژووى تايبەت به خۆم حەرامه و سزا سووكهكهى
(ئەنفال) و (كيميا باران كردنه) و گۆرپىنى سەرزەمىنى ئىمهيه به كوشتارگا ،
ياخود راوانان تا ئەو ديو سنوورەكان، گردكردنهوهى ئەو هەموو هيژه زۆرهى كه دژ
به ئىمه بهكاردى بى سامان و داراييهكى زۆر و كردنهوهى بانقهكان و كرىنى ئەو
هەموو تۆپ و تانك و جاشه جيىبهجى نابيت ، هەميشه ئەوانى دەسهلاتدار و خاوهن

هەر هه‌موو سه‌رچاوه‌کانی هی‌زی مادی و دارایی ده‌توانن له‌به‌رده‌می ئی‌مه‌دا
 بوه‌ستنه‌وه که جگه له (میوان بوون له گونده‌کان) هیچی دیکه‌مان پی نه‌ده‌کرا،
 ئەوه هەر ئەوانی‌شن که بریار ده‌دهن زمانی خۆیان زمانی سه‌ردار وئاغا و گه‌وره‌یی
 وڵاته، زمانی ئەهلی به‌هه‌شت و هه‌م هی دۆزه‌خیشه ، زمانی ئەوان زمانی ره‌سمی
 ده‌وله‌ته، هه‌روه‌ک به‌دایک و نه‌نکمیان ده‌وت که ده‌مرن له‌ناو گۆره‌کانتانا دوو
 فریشته دین و ناویان (مه‌رئمووکه) یه پرسیارتان لی ده‌که‌ن، به زمانیکی فه‌سیحی
 عه‌ره‌بی و به قودره‌تی قادر وه‌لامیان ده‌ده‌نه‌وه، به درێژایی ته‌مه‌نم دایکم له من
 ده‌پارایه‌وه که پرسیار و وه‌لامه‌کانی ئەو (حه‌شر و نه‌شر) هی فی‌ر بکه‌م ، ده‌گریا و
 خۆی به نه‌فره‌ت ده‌کرد که وه‌لامه‌کانی ناو گۆره‌که‌ی پی ئەزبه‌ر نه‌ده‌کرا، ئەو
 رۆژه‌ی که ده‌سه‌لاتدارانی کورد پۆستی تازه‌یان له به‌غدا وه‌رگرت و به عه‌ره‌بی
 سویندیان خوارد من تیگه‌ی‌شتم که له عی‌راقی تازه‌دا زمانی ژیان و مانه‌وه و حه‌شر
 و نه‌شر هەر ده‌بی‌ت زمانی عه‌ره‌بی بی‌ت، ئەو رۆژه من دایکه نه‌گه‌ته‌که‌ی خۆم
 بیرکه‌وته‌وه که وه‌ک ئەو ده‌سه‌لاتداره کوردانه به زمانیکی (فصیح) وه‌لامی ژیان و
 مه‌رگی پی نه‌بوو، ژیانیک که دیسانه‌وه پرۆژه‌ی مه‌رگ و ئەنفال له‌ناو هه‌ناوی
 خۆیدا هه‌لده‌گریت، سویندی سیاسه‌ت‌بازیک که دوا‌جار ده‌مانکا به کۆیله و به‌نده‌وار
 ، له باشترین حاله‌تدا خزمه‌تکاری زۆترین ده‌وله‌ت که به زۆر له ته‌ک خاک و
 خه‌لکه‌که‌ی به یه‌که‌وه پینه کراوه، دیاره هەر عی‌راق نییه که وه‌ک ده‌وله‌ت یان
 وڵاتیکی یه‌گرتوو ناوی ده‌بری‌ت و که‌چی له راستیدا له که‌چه‌جلیکی پینه‌کراو
 ده‌چیت که له‌وه‌ته‌ی هه‌یه ته‌قه‌له‌کانی ده‌رژین و سه‌ر له نوێ پینه ده‌کرینه‌وه، له
 پرووی سیاسی و فه‌ره‌ه‌نگیه‌وه حالێ تورکیا و ئی‌ران و سووریا له هی عی‌راق
 دامه‌زراوتر نی یه ، هەر هه‌موویان له رپی زه‌بر و زه‌نگه‌وه حوکم ده‌که‌ن ، نه‌ک
 دۆزینه‌وه‌ی زمانیکی هاوبه‌ش ، هه‌موومان ده‌زانین که له ئەمه‌ریکا و ئوس‌ترالیا و
 ئاوروپاش نه‌ته‌وه و که‌لتووور و زمانی جیاواز هه‌ن و به یه‌که‌وه ده‌ژین ، وه‌لی له‌لای
 ئەوان چه‌شنیک له دۆزینه‌وه‌ی زمانی هاوبه‌ش که بناغه‌که‌ی بوونی ده‌ستور و

كۆمەلئىك ياسايە كە دەتوانىت پەيوەندىيە سىياسى و ئابوورى و كۆمەلئىيەتتەكان رېك بخت، بەلام لە رۆژھەلاتى ناوەرەست ھەموو چەشنەكانى بە يەكەوہ ژيانى سىياسى جگە لە وھەم و درۆ ھىچى دىكە نى يە ، بە بۆچوونى من لە عىراقىكى تازەدا كورد بۆ جارىكى تر چۆتەوہ ناو گەمەيەكى سىياسى كە جگە لە درۆ و وھەم ھىچى دىكە نىيە و ئەگەر دووبارە بوونەوہى كارەساتەكان لەناو چەشنىك لە چەشنەكانى كوئىر بوونى سىياسى و ئامادەبوونىكى دىكەى ئىمەيە بەوہى ببىنەوہ پرۆژەيەكى قوربانى ، سەر لە نوئى سىياسەت دەمانكاتەوہ بە سواكەرەكانى بەرقاپى مېژوو.. پەريووتترين دەرۆزەكەرانى سەربەستى ..!